

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΟΥ ΧΑΡΒΑΡΝΤ σιαμαίοι διδυμοί»

έννοιας και του αφηγήματος περί «εμφυλίου πολέμου»;

«Όσον αφορά τη διαμόρφωση του πολιτικού μας λεξιλογίου πολλοί δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη – και ο «εμφύλιος πόλεμος» είναι ένας από αυτούς. *Bellum civile* είναι ο «πόλεμος μεταξύ πολιτών». Επιβίωσε ως τα μέσα του 19ου αιώνα μέσα από μια σειρά ρωμαϊκών αφηγημάτων για τα χρόνια της ύστερης ρωμαϊκής δημοκρατίας τα οποία ασχολήθηκαν με την τακτική του επανάληψη, την καταστρεπτικότητα και τις αθεράπευτες πληγές που άφησε πίσω του. Μόλις στον 19ο αιώνα ο εμφύλιος πόλεμος κατέστη νομική κατηγορία, στα χρόνια του Αμερικανικού Εμφυλίου (1861-1865), δίνοντας το έναυσμα για τον διάλογο περί «εκπολιτισμού» του, αρχικά διά της εφαρμογής του πολεμικού δικαίου και στη συνέχεια, μετά το 1945 και τη Συνθήκη της Γενεύης, με τη συμπερίληψή του σε αυτό που σήμερα ονομάζουμε διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. Στη δεκαετία του 1960 και μετέπειτα υπήρξαν κι άλλες συζητήσεις και ορισμοί του, κυρίως από πολιτικούς επιστήμονες και οικονομολόγους, οι οποίοι χρησιμοποιούνται ως τις μέρες μας. Από αυτήν τη σύγκρουση ιστορίας, εικονογραφίας, νομικών και πολιτικών ορισμών προέρχονται η σύγχυση και οι διενέξεις περί του τι εστί εμφύλιος σήμερα, με παραδείγματα όπως αυτά του Ιράκ και της Συρίας».

■ **«Όλες οι επαναστάσεις είναι εμφύλιοι πόλεμοι», για να θυμηθούμε τον τίτλο ενός παλαιότερου άρθρου σας;**

«Δεν είναι όλες ανεξαιρέτως οι επαναστάσεις εμφύλιοι πόλεμοι. Ο εμφύλιος πόλεμος όμως βρέθηκε στην καρδιά των περισσότερων από τις μεγάλες σύγχρονες επαναστάσεις – θυμηθείτε την Αμερικανική, τη Γαλλική, τη Ρωσική, την Κινεζική Επανάσταση. Ως έννοια, ως λεξιλόγιο, η ουτοπική, προοδευτική, θετική μεταβολή της «επανάστασης» έχει σβήσει σε μεγάλο βαθμό τις μνήμες του δυστοπικού, οπισθοδρομικού, πλήρως καταστρεπτικού «εμφυλίου πολέμου». Πιστεύω ότι αν και ως τώρα υπάρχει απόσταση στη μελέτη των δύο αυτών κατηγοριών συγκρούσεων, στην πραγματικότητα θα πρέπει να μελετώνται σε στενή συνάρτηση μεταξύ τους. Και αυτό γιατί έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε τις μορφές βίας που συχνά συνοδεύουν τις ριζοσπαστικές πολιτικές και κοινωνικές μεταβολές. Επίσης, θα αντιληφθούμε καλύτερα πώς οι σύγχρονοι με τα γεγονότα άνθρωποι βιώνουν τον αποπροσανατολισμό, το κόστος και τη φανταστική έκβαση της επαναστατικής δράσης. Η γλώσσα του εμφυλίου πολέμου χρησιμοποιήθηκε σε όλες τις μεγάλες επαναστάσεις, και μάλιστα όχι αποκλειστικά από την πλευρά της αντεπανάστασης. Για μεγάλο μέρος του 19ου αιώνα, ακόμη και του 20ού, το λεγόμενο «σενάριο» της επανάστασης ακολουθούσε ένα παλαιότερο «σενάριο» που οι απαρχές του έφταναν ως τη Ρώμη: αυτό

Οι επαναστάσεις και οι εμφύλιοι πόλεμοι θα πρέπει να μελετώνται σε στενή συνάρτηση μεταξύ τους. Και αυτό γιατί έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε τις μορφές βίας που συχνά συνοδεύουν τις ριζοσπαστικές πολιτικές και κοινωνικές μεταβολές

της βίαιης μεταβολής που ονομάζεται «εμφύλιος πόλεμος». Το βρίσκει κανείς στον λόγο του Τόμας Πέιν και του Ροβεσπιέρου, στο «Κομμουνιστικό Μανιφέστο» και στη σκέψη του Λένιν. Ο εμφύλιος πόλεμος δεν είναι το αντίθετο της επανάστασης – επανάσταση και εμφύλιος είναι σιαμαίοι διδυμοί».

■ **Βρίσκει κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ αυτού του αφηγήματος περί εμφυλίου και του υπό διαμόρφωση αφηγήματος περί κρίσης;**

«Ο όρος «κρίση» είναι φυσικά μια λέξη με ελληνική προέλευση. Σημαίνει το σημείο καμπί, ειδικά σε ιατρικά συμφραζόμενα όπου η ζωή ή ο θάνατος ενός ασθενούς εξαρτάται από αυτήν την κρίσιμη στιγμή. Το ενδιαφέρον με τη γλώσσα της κρίσης είναι ότι επανέρχεται διαρκώς, καθίσταται επαναλαμβανόμενη, σε μια «μακρά διάρκεια», θα έλεγε κανείς. Η «κρίση» δεν είναι πια στιγμιαία αλλά παρατεταμένη και αγωνιώδης, περισσότερο σαν την ίδια την ασθένεια παρά σαν την καμπί προς τη ζωή ή τον θάνατο. Κάποια από αυτά τα χαρακτηριστικά αναγνωρίζονται στον εμφύλιο πόλεμο, από ένα επεισόδιο ασυγχώρητης, ανυπόφορης σύγκρουσης σε έναν κρίκο μιας αλυσίδας, μια ημιμόνη κατάσταση «παγκόσμιου εμφυλίου», όπως λένε κάποιοι σχολιαστές – η διαρκής κρίση μιας διχασμένης ανθρωπότητας, ενός διχασμένου Ισλάμ, μιας τρομοκρατίας δίχως σύνορα, μιας κυριαρχίας υπό πολιορκία. Αυτό που οι ιστορικοί, ιδίως οι διανοητικοί ιστορικοί, μπορούν να αντιπαρατάξουν είναι το πώς λειτουργεί αυτού του είδους η γλώσσα, πώς μεταλλάσσεται και ποιες θα μπορούσαν να είναι οι εναλλακτικές απέναντί της. Κανένας δεν θέλει να ζει σε καθυστέρως διαρκούς κρίσης ή συνεχούς εμφυλίου: η γνώση του παρελθόντος μπορεί να μας βοηθήσει να φανταστούμε ξανά ένα μέλλον πέρα από αυτές τις απολιθωμένες κατηγορίες».

Ο Ντέιβιντ Αρμιπατζ θα βρίσκεται στην Αθήνα τη Δευτέρα 9 Μαΐου, προσκεκλημένος του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και του Κέντρου Ερευνας Νεότερης Ιστορίας, για μια ομιλία με θέμα «Three Concepts of Civil War» (Αμφιθέατρο Σάκη Καραγιώργα II, Συγγρού 136, Αθήνα, ώρα 7 μ.μ.).

ΔΝΤ: ο στυγνός «χωροφύλακας» της διεθνούς νομισματικής πολιτικής

Σωτήρης Χατζηγάκης

Το ΔΝΤ δεν ήταν πάντοτε ο «στυγνός ελεγκτής» των χρεοκοπημένων χωρών. Η αρχική του λειτουργία, με βάση τη συμφωνία του Μπρέτον Γουντς, ήταν η παροχή ρευστότητας, ιδίως προς τα κράτη που αντιμετώπιζαν δυσκολίες στο ισοζύγιο πληρωμών τους εξαιτίας της υπερθέρμανσης της οικονομίας τους και της δυσκολίας εξεύρεσης άλλων πόρων.

Στα μέσα του 1970, λόγω της νομισματικής αστάθειας (με την απελευθέρωση του δολαρίου), το ΔΝΤ αποκτά έναν νέο ρόλο: του άπαικτου επόπτη και του «αυστηρού γιατρού» για κάθε δημοσιονομική εξυγίανση. Χορηγεί εφεξής δάνεια μόνο σε «αποδέκτες-κράτη» που θα υπακούουν στις εντολές του, κυρίως για τη μείωση των δημοσίων δαπανών τους και για τον καθορισμό αυστηρών δημοσιονομικών και (κατόπιν) νομισματικών στόχων.

Με βάση αυτούς τους νέους όρους, η παγκόσμια οικονομική τάξη, με κεντρικό «παίκτη» της το ΔΝΤ, καθορίζει ως προτεραιότητά της την πάλη κατά του πληθωρισμού έναντι της ανάπτυξης. Παράλληλα θέτει όρια στις δαπάνες του προϋπολογισμού του δημόσιου τομέα των κρατών ενώ επιβάλλει αυξήσεις στους φόρους ώστε να διατηρούνται τα ελλείμματα σε χαμηλά επίπεδα. Συγχρόνως αγνοεί τα διογκούμενα επίπεδα της ανεργίας. Με τη «νέα» του πολιτική το ΔΝΤ δεν γίνεται μόνο χορηγός δανείων, αλλά και ρυθμιστής σε παγκόσμιο επίπεδο των σημαντικών αλλαγών στην εσωτερική πολιτική των χωρών.

Η αλλαγή αυτή εγκρίθηκε στο Ραμπουέ το 1975 όπου αναδείχθηκε ο νέος ρόλος του οργανισμού: δηλαδή του «χωροφύλακα» της διεθνούς νομισματικής πολιτικής. Με τον αναβαθμισμένο αυτόν

ρόλο το ΔΝΤ συνέβαλε κατ' αρχάς στη συγκέντρωση των διεθνών κεφαλαίων στα ταμεία των Ηνωμένων Πολιτειών και σήμερα της Γερμανίας (λόγω των αρχικά υψηλών επιτοκίων). Εκτοτε οι αλλαγές όμως στην παγκόσμια οικονομία υπήρξαν συγκλονιστικές. Οι κυβερνήσεις οι οποίες στις δεκαετίες του 1950 και του 1960 ήταν οι κύριοι δανειστές, στα τέλη της δεκαετίας του '70 έδωσαν τις θέσεις τους στις τράπεζες που συμμετείχαν στα κοινοπρακτικά δάνεια και στη δεκαετία του '90 στους αγοραστές των διεθνών χρεογράφων.

Ο συνεχώς, ωστόσο, και πιο ανοιχτός χαρακτήρας των χρηματογορών οδήγησε όλα τα κράτη του πλανήτη στο να εγκαταλείψουν τους ελέγχους κεφαλαίων και να προχωρήσουν σε δανεισμό αποκλειστικά από τις τράπεζες και το ΔΝΤ. Το γεγονός αυτό είχε ως επακόλουθο την ταχεία αύξηση του εξωτερικού δανεισμού από διεθνείς κεφαλαιαγορές και κερδοσκοπικά funds, με συνέπεια τις συχνότερες και πιο μεταδοτικές νομισματικές παγκόσμιες κρίσεις. Ετσι, η μικρή αστάθεια της δεκαετίας του '70 μεταβλήθηκε σε μια παγκόσμια «ανοιχτή πληγή» με το δημόσιο χρέος όλων των χωρών του κόσμου να εκτοξεύεται συνεχώς στα ύψη.

Σε αυτή την κρίσιμη οικονομική καμπί, το ΔΝΤ αναδεικνύεται σε ηγεμονικό οργανισμό, στο πλαίσιο της διαχείρισης των διεθνών κρίσεων χρέους. Εύλογα, συνεπώς, παρατηρείται πως «η εποχή της χρηματοοικονομικής φιλελευθροποίησης ήταν εποχή κρίσης». Η περίοδος αυτή και του κεντρικού ρόλου του ΔΝΤ στις παγκόσμιες κρίσεις επισημοποιήθηκε το 1989 με τη «Συναίνεση της Ουάσιγκτον». Ο μονόδρομος που επέβαλε η πολιτική αυτή ισχυροποιήθηκε δραματικά και από την επελευθέρωση μεταξύ παγκοσμιοποίησης.

Συνέπεια αυτής της πολιτικής υπήρξε η δημιουργία ενός απάνθρωπου αντιλαϊκού μετασχηματισμού των κοινωνικών σχέσεων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο όνομα κάποιων «μεταρρυθμίσεων» και ενός αμφιλεγόμενου «εκσυγχρονισμού». Ετσι, η ύδρευση, η

ηλεκτρική ενέργεια, τα μέσα μεταφοράς και πολλά άλλα δημόσια αγαθά πωλούνται με εκπληκτική ταχύτητα και αδιαφάνεια (fast track) σε ισχυρούς παράγοντες και ιδιωτικές εταιρείες οι οποίες καθίστανται κυρίαρχοι του παγκόσμιου οικονομικού παιχνιδιού και διαφεύγουν απόλυτα τις ζωές δισεκατομμυρίων πολιτών του πλανήτη.

Η «θεοκρατική» αντίληψη για τον ρόλο του ΔΝΤ αναχαϊτίστηκε προσωρινά (και σε έναν βαθμό) με την κρίση του 1997 στην Ανατολική Ασία, η οποία εξαπλώθηκε με εκπληκτική ταχύτητα σε ολόκληρη την περιοχή (Ταϊλάνδη, Ινδοκίνα, Νότια Κορέα, Φιλιππίνες, Μαλαισία). Η ανικανότητα του Ταμείου επιβεβαιώθηκε εκ νέου με την κρίση της Αργεντινής. Αποκαλύφθηκε δηλαδή πως οι μέθοδοι του «σοκ» και της λιτότητας που εφαρμόζει επιφέρουν δυστυχία στους λαούς και οικονομική αποτυχία. Είναι χαρακτηριστικό ότι τον Φεβρουάριο του 1998 ο πρώην υπουργός εξωτερικών (επί Ρείγκαν) Τζορτζ Σουλτς, ο πρώην υπουργός Οικονομικών (επί Νίξον και Φορντ) Γουίλιαμ Σάιμον και ο πρώην πρόεδρος και CEO της Citibank Γουόλτερ Ρίστον έγραψαν από κοινού ένα άρθρο στη «Wall Street Journal», με τίτλο «Ποιος χρειάζεται το ΔΝΤ;». Στο κείμενο εκείνο τονίζονταν πως «όταν λήξει η ασιατική κρίση, θα πρέπει να το καταργήσουμε!».

Η αδυναμία του Ταμείου να διαχειριστεί αποτελεσματικά σοβαρές κρίσεις αποκαλύφθηκε και στην περίπτωση της Ελλάδας με τους λανθασμένους πολλαπλασιαστές και την πολυετή ύφεση, παρ' όλες τις προβλέψεις το Ταμείου. Η Ελλάδα δηλαδή κατέστη θύμα των εγκληματικών πολιτικών του ΔΝΤ. Η ανεπάρκειά του αυτή οδήγησε πολλούς έγκριτους συγγραφείς και αναλυτές αλλά και αξιόπιστα διεθνή οικονομικά κέντρα να αμφισβητήσουν ευθέως τον ρόλο του. Δεν μας εκπλήσσει λοιπόν που ακόμη και το Ανεξάρτητο Γραφείο Αξιολόγησης του ΔΝΤ έχει ξεκινήσει έρευνα για τον ρόλο του Ταμείου κατά τη διάρκεια της τραπεζικής κρίσης και της κρίσης χρέους και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, στην Πορτογαλία και στην Ιρλανδία και θα βασιστεί σε απόρρητα έγγραφα του Ταμείου και σε καταθέσεις αξιωματούχων των χωρών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΚΤ. Επίσης ο προϊστάμενος του Ευρωπαϊκού Τμήματος του ΔΝΤ κατά την επίμαχη περίοδο (ως το 2014) Ρέζα Μογκαντάμ και σημερινός αντιπρόεδρος παγκοσμίως κεφαλαιαγορών της Morgan Stanley με επιστολή του στους «Financial Times» (στις 26 Ιανουαρίου 2015) τόνιζε την ανάγκη κουρέματος του χρέους της Ελλάδας κατά 50% και μείωσης του ρυθμού προσαρμογής στο ήμισυ και παραδέχθηκε πως το ελληνικό πρόγραμμα της περιόδου 2010-14 βασίστηκε σε «λάθος παραδοχές».

Ωστόσο, παρ' όλα τα εγκληματικά λάθη του Ταμείου, η ισχύς του παραμένει αλώβητη.

Ο κ. Σωτήρης Χατζηγάκης είναι πρώην υπουργός.

Η εαρινή σύνοδος ΔΝΤ - Παγκόσμιας Τράπεζας στην Ουάσιγκτον